

E CIUDAT!

[LEGENDĂ MADRILENĂ]

Luam ceaiul în casa unei doamne, prietenă de-a mea, și se vorbea despre acele drame sociale ce se desfășoară fără ca lumea să știe și pe ai căror protagoniști i-am cunoscut, dacă nu cumva am jucat chiar un rol în unele din scenele lor.

Printre multe alte persoane pe care nu mi le amintesc, se găsea acolo o fată blondă, albă și zveltă care, de-ar fi avut o cunună de flori în locul cătelului puchinos care îi mîrîia ascuns pe jumătate între faldurile largi ale rochiei, ar fi putut fi asemuită, fără a exagera, cu Ofelia lui Shakespeare.

Atît de pure îi erau albeața frunții și albastrul ochilor.

În picioare, cu o mînă rezemată pe canapeaua de catifea albastră ocupată de fata blondă, iar cu cealaltă mîngîind frumoasele zorzoane de pe lanțul său de aur, vorbea cu ea un tînăr, în a cărui pronunție afectată se observa un ușor accent străin, în ciuda faptului că aerul și înfățișarea lui erau la fel de spaniole precum Cidul sau Bernardo del Carpio¹.

Un domn de o anumită vîrstă, înalt, uscățiv, cu maniere distinse și amabile, și care părea serios preocupat de operația de îndulcire cum se cuvine a ceaiului din ceașcă, întregea grupul persoanelor aflate mai aproape de șemineu, la a cărui căldură m-am așezat spre a povesti această istorisire. Această istorisire pare o poveste, însă nu este; din ea s-ar putea face o carte, iar eu am făcut-o în cîteva rînduri în închipuire. Totuși, o voi relata în puține cuvinte, căci, pentru cel ce-o va înțelege, oricum vor fi prea multe.

I

Andrés, căci așa se numea eroul istorisirii mele, era unul din acei oameni din al căror suflet se revarsă sentimentul pe care nu l-au epuizat niciodată și dragostea pe care nu o pot încredința nimănui.

Orfan aproape de la naștere, rămase în grija unor rubedenii. Nu cunosc amănuntele copilăriei sale. Pot spune numai că, atunci cînd i se vorbea de ea, fruntea i se întuneca, iar el exclama cu un suspin: «De-acum a trecut!»

Cu toții spunem la fel atunci cînd ne amintim, cu tristețe, de bucuriile trecute. Aceasta era oare explicația tristeții sale? Repet că nu știu, însă bănuiesc că nu.

S-a aruncat în vîltoarea vieții încă de tînăr. Fără ca pentru asta să se creadă că încerc să-l calomniez, adevărul este că, pentru cei săraci și mai cu seamă pentru o anumită categorie de săraci, lumea nu era nici pe departe un paradis. Andrés era, cum obișnuiește să se spună, dintre cei ce se deșteaptă, în cele mai multe zile, avînd douăzeci și patru de ore mai mult. Prin urmare, să judece cititorii mei care va fi fost starea unui suflet alcătuit numai din idealism și din dragoste, prins în pe cît de anevoioasa pe atît de prozaica îndeletnicire de a-și căuta pîinea cea de toate zilele.

Totuși, uneori, așezîndu-se pe marginea culcușului său solitar, cu coatele pe genunchi și cu capul în mîini, exclama:

– De-aș avea pe cineva pe care să-l iubesc din tot sufletul! O femeie, un cal, un câine măcar!

Cum n-avea un sfanț, îi era cu neputință să dețină vreun lucru, vreun obiect cu care să-și satisfacă foamea de iubire. Aceasta spori pînă într-acolo încît, în criza lui, ajunsese să se îndrăgostească de cămăruța în care locuia, de mobilele meschine de care se sluzea, și chiar de patroana lui, care, pentru el, era duhul cel rău.

N-avem a ne mira. Iosephus povestește că, pe timpul asedierii Ierusalimului, a fost o asemenea foamete, încît mamele și-au mîncat copiii.

Într-o zi izbuti să facă rost de o foarte mică simbrie cu care să-și ducă zilele. În acea noapte, pe cînd se întorcea acasă, traversînd o stradă îngustă, auzi un soi de tînguiri, parcă plîsetele unui copil nou născut. Nu făcuse bine cîtiva pași după ce auzise acele scîncete cînd, oprindu-se, exclamă:

– La naiba, ce-i asta?

Și atinse cu vîrful piciorului ceva moale, ceva ce se mișca și reîncepu să țipe și să plîngă. Era unul din acei căței pe care lumea îi aruncă de foarte mici.

«Providența mi l-a scos în drum», își zise Andrés în sinea lui, luîndu-l și învelindu-l în poala redingotei.

Și îl duse în cămăruța lui.

– Cum vine asta! – mormăi patroana cînd îl zări intrînd cu cățelul. Nu ne mai lipsea în casă altceva decît bazaconia asta. Să-l duci dumneata chiar acum de unde l-ai găsit, ori mîine îți cauți alt loc unde să stai cu el!

A doua zi, Andrés părăsi casa, iar în decurs de două sau trei luni, mai părăsi alte două sute din aceeași pricină. Însă toate aceste neplăceri, și altele o mie pe care îmi e cu neputință să le detaliez, le răsplăteau cu asupra de măsură inteligența și dragostea cîinelui, cu care se distra, la fel cum ar fi făcut-o cu un om, în eternele sale ceasuri de singurătate și de plictis. Împreună mîncau, împreună se odihneau și împreună făceau turul pe șoseaua de centură, ori umblau de-a lungul drumului Carabancheles.

Cenacluri, plimbări, teatre, cafenele, locurile unde cîinii nu erau primiți ori deranjau îi erau interzise eroului nostru care, uneori, exclama cu toată efuziunea sufletului său, parcă răspunzînd la mîngîerile celui ce-i aparținea:

– Animăluțul scump! Nu-i mai lipsește decît să vorbească.

II

Ar fi neplăcut să explicăm cum, însă faptul este că, la un moment dat, Andrés își îmbunătăți oarecum poziția și, văzîndu-se cu ceva bani, spuse:

– De-aș avea o femeie! Dar ca să ai o femeie îți trebuie multe lucruri. Celor ca mine, înainte de a-și alege o femeie, le trebuie un paradis pe care să i-l ofere, iar să faci un paradis la Madrid te costă o groază... De mi-aș putea cumpăra un cal!... Un cal! Un cal! Nu există animal mai nobil și mai frumos. Cît de mult l-ar iubi cîinele! Cît de mult s-ar distra unul cu altul, și eu cu amîndoi!

Într-o după-amiază se duse la coridă, iar înainte a începerea spectacolului, se îndreptă mașinal spre ocol, unde așteptau, înșeuai, caii ce urmau să iasă la luptă.

Nu știi dacă cititorii mei vor fi avut vreodată curiozitatea de a merge să-i vadă. În ce mă privește, îi pot încredința că, fără a mă crede atît de sensibil precum protagonistul acestei istorisiri, uneori mi-a venit să-i cumpăr pe toți. Într-atît de milă mi s-a făcut de ei.

Cînd ajunsese în acel loc, Andrés nu putu decît să încerce o senzație extrem de neplăcută. Unii, cu capul în pămînt, cu pielea lipită de oase și cu coama murdară și

răvășită, își așteptau rîndul nemișcați, presințindu-și parcă moartea dezastruoasă ce urma să pună capăt, peste cîteva scurte ceasuri, vieții mizerabile pe care o duceau; alții, pe jumătate orbi, căutau adulecînd ieslea și mînceau sau, frămîntînd pămîntul cu copita și suflînd cu putere, se zbăteau să se dezlege și să scape de primejdia pe care o aduleceau îngroziți. Iar toate acele animale fuseseră tinere și frumoase. Cîte mîini aristocrate le vor fi mîngîiat coama! Cîte glasuri drăgăstoase îi vor fi îmbărbătat în goana mare! Iar acum totul se reducea la înjurături încoace, bîte pe dincolo, iar în cele din urmă moartea, o moarte cu o agonie îngrozitoare, însoțită de cîntece de serbare și de fluierături.

– Dacă totuși animalele astea gîndesc – își spunea Andrés – la ce s-or fi gîndind, în adîncul înțelegerii lor nedeslușite, atunci cînd, în mijlocul arenei, își mușcă limba și își dau ultima suflare într-o convulsie înspăimîntătoare? E adevărat că necunoștința omului este uneori de neînchipuit.

Din aceste reflecții îl trezi, în cele din urmă, glasul răgușit al unuia dintre picadori, care înjura și blestema, în timp ce încerca picioarele unuia dintre cai, izbind cu vîrfurile lancei în perete. Calul nu părea cu totul vrednic de dispreț. După cît se părea, era probabil nebun, ori avea vreo boală mortală.

Andrés se gîndi să-l cumpere. De costat, probabil că nu costa mult. Dar întreținerea lui? Picadorul îi vîrî pintenii în burtă și se pregăti să intre în arenă. Tînărul nostru șovăi o clipă și îl opri. Cum a făcut, nu știu, însă, în mai puțin de un sfert de ceas, îl convinse pe călăreț să i-l lase, îl căută pe furnizor, se tocmi cu acesta și rămase cu calul.

Cred că e de prisos să mai spun că în acea după-amiază nu mai văzu taurii.

Își luă calul; însă calul, într-adevăr, era sau părea să fie nebun.

– Ciomege multe – îi spuse un pricepător.

– Mîncare puțină – îl sfătui un veterinar.

Calul nu ceda cîtuși de puțin.

– Haida, deh! – exclamă în cele din urmă stăpînul. Să-i dăm să mănînce ce-o vrea și să-l lăsăm să facă ce-o avea chef.

Calul nu era bătrîn, și începu să se îngrașe și să devină mai docil. Adevărat că își avea năbădăile lui și că nimeni nu-l putea încăleca în afară de Andrés, însă acesta spunea:

– În felul ăsta nu mi-l vor cere cu împrumut, iar în privința ciudățeniilor, ne-om obișnui noi reciproc, încetul cu încetul, cu cele pe care le avem.

Și ajunseră să se obișnuiască într-un asemenea fel încît Andrés știa cînd calul avea chef să facă ceva și cînd nu, iar acestuia îi era suficient un cuvînt al stăpînului ca să sară, să se oprească ori să o pornească la galop, iute ca o vijelie.

De cîine nu mai vorbim. Ajunse să se familiarizeze într-un asemenea chip cu noul său tovarăș, încît nici să bea apă nu plecau unul fără celălalt. Din acel moment, atunci cînd se pierdea în galop într-un nor de praf pe drumul Carabancheles, iar cîinele îl însoțea tot sărind și o lua înainte spre a se întoarce să-l caute, ori îl lăsa să treacă spre a-l urmări din nou, Andrés se credea cel mai fericit dintre oameni.

III

Trecu ceva vreme. Tînărul nostru era bogat, sau aproape bogat.

Într-o zi, după ce alergase din belșug, descălecă istovit lîngă un copac și se întinse la umbra lui.

Era o zi de primăvară luminoasă și albastră, din acelea când se respiră cu voluptate o atmosferă călduță și impregnată de dorințe, când în adierile vîntului se aud parcă armonii îndepărtate, când zărilor limpezi se schițează cu linii de aur iar dinaintea ochilor noștri plutesc atomi strălucitori de nu știi ce, atomi ce par niște forme străvezii care ne urmăresc, ne înconjoară și ne îmbată în același timp de tristețe și de fericire.

– Aceste două ființe îmi sînt nespuse de dragi – exclamă Andrés după ce se așeză, în timp ce-și mîngîia cîinele cu o mînă, iar cu cealaltă îi întindea calului un pumn de iarbă. Nespuse de dragi, însă, totuși, în inima mea există un gol ce nu s-a umplut niciodată. Totuși îmi rămîne de dăruit o dragoste mai mare, mai sfîntă, mai pură. Hotărît lucru, am nevoie de o femeie.

În acea clipă, pe drum trecea o fată purtînd pe creștet un ulcior.

Lui Andrés nu îi era sete, și totuși îi ceru apă. Fata se opri să-i ofere, și o făcu cu atîta amabilitate, încît tînărul nostru înțelese perfect unul din cele mai patriarhale episoade din Biblie.

– Cum te numești? – o întrebă după ce termină de băut.

– Plácida.

– Și cu ce te ocupi?

– Sînt fiica unui negustor care a murit ruinat și persecutat pentru opiniile lui politice. După moartea lui, mama și cu mine ne-am retras într-un sat, unde o ducem, de bine de rău, avînd drept singur venit o pensie de trei reali. Mama e bolnavă, iar eu trebuie să le fac pe toate.

– Și cum de nu te-ai măritat?

– Nu știu. În sat se spune că nu sînt bună de muncă, că sînt foarte delicată, foarte domnișoară.

Fata se îndepărtă, după ce își luase rămas bun.

În vreme ce o privea îndepărtîndu-se, Andrés rămase tăcut. Când o pierdu din vedere, spuse cu satisfacția celui ce rezolvă o problemă:

– Femeia asta mi se potrivește.

Încălecă și, urmat de cîine, se îndreptă spre sat. Repede o cunoscă pe mama ei, și aproape la fel de repede se îndrăgosti la nebunie de fiică. Când, după cîteva luni, aceasta rămase orfană, se căsătorî, îndrăgostit de propria nevastă, ceea ce reprezintă una din cele mai mari fericiri de pe această lume.

Căsătoria și stabilirea într-o casă situată într-unul din locurile cele mai pitorești de pe acele meleaguri nu au durat mai mult de cîteva zile.

Cînd se văzu acolo, bogat, cu nevasta, cu cîinele și cu calul, trebui să se frece la ochi, întrucît credea că visează. Atît de fericit, atît de pe deplin fericit era sărmanul Andrés.

IV

Trăi așa vreme de vreo cîțiva ani, norocos cu voia lui Dumnezeu, cînd, într-o noapte, i se păru că observă cum cineva dădea tîrcoale casei, iar mai tîrziu zări cum un bărbat își potrivea ochiul la gaura uneia din porțile de la grădină.

– Hoții – își spuse el.

Și se hotărî să anunțe în satul cel mai apropiat, unde exista un de jandarmi.

– Unde pleci? – îl întrebă nevasta.

– În sat.

– De ce?

– Să dau de știre jandarmilor, fiindcă bănuiesc că cineva dă tîrcoale casei.

Cînd femeia auzi aceste lucruri, păli ușor. El, dîndu-i o sărutare, urmă:

– Mă duc pe jos, fiindcă drumul e scurt. Rămas bun, pe după-amiază.

Trecînd prin curtea interioară pentru a se îndrepta către poartă, intră o clipă în grajd, își văzu calul și, mîngîindu-l, îi spuse:

– Rămas bun, bietul de tine, rămas bun. Azi te vei odihni, că ieri ți-am dat de alergat cum numai tu știi.

Calul, care obișnuia să-și însoțească în fiecare zi, necheză trist auzindu-l cum se îndepărtează.

Cînd Andrés se pregătea să părăsească gospodăria, cîinele începu să se gudure pe lîngă el.

– Nu, n-ai să vii cu mine – exclamă, vorbindu-i, ca și cum l-ar fi înțeles. Cînd mergi în sat, latră după copii și fugărești găinile, și cînd ți-o fi lumea mai dragă ți-or trage o bătaie de nu-ți va mai arde să te întorci după alte cele... Să nu-i deschizi pînă ce n-am plecat – urmă, adresîndu-se unui servitor, și închise poarta, să nu-l urmeze cîinele.

Trecuse deja de cotitura drumului, cînd încă îi mai auzea urletele.

Merse în sat, își făcu treaba, se întreținu un pic cu primarul, sporovăind despre fel de fel de lucruri, și se întoarse către casă. Cînd ajunsese în apropiere, îl cam uimi faptul că nu ieșea cîinele să-l întîmpine; cîinele care, alte ori, ca și cum ar fi știut, îi ieșea în întîmpinare pînă la jumătatea drumului... Fluieră. Nimic! Intră pe moșie. Nici un servitor!

– Ce naiba o mai fi și asta? – exclamă neliniștit, și se îndreaptă spre casa mare.

Ajunge, intră în curtea interioară. Primul lucru ce i se înfățișează dinaintea ochilor este cîinele, întins într-o băltoacă de sînge, la poarta grajdului. Cîteva fișii de haine împrăștiat pe jos, cîteva zdrențe încă atîrnîndu-i din fâlcile acoperite de o spumă roșietică, arată că s-a apărât și că, apărîndu-se, primise, pesemne, rănile ce-l acoperă.

Andrés îl cheamă pe nume. Cîinele, muribund, își mijește ochii, face un efort zadarnic să se ridice, își leagănă slab coada, lînge mîna care îl mîngîie și moare.

– Calul meu... Unde mi-e calul? – exclamă atunci cu glas surd și sufocat de emoție, văzînd grajdul pustiu și ruptă frînghia cu care era legat.

Iese ca un nebun. Își strigă nevasta. Nimeni nu-i răspunde. Își strigă servitorii. Nici ei nu răspund. Străbate toată casa, năucit; pustie, părăsită. Iese din nou în drum. Zărește urmele copitelor calului, ale calului său, nu-ncape îndoială, fiindcă el cunoaște sau crede că recunoaște urmele preferatului său.

– Înțeleg totul – spune, parcă iluminat de o idee bruscă: hoții au profitat de lipsa mea ca să-și facă treaba și mi-au luat nevasta ca să-mi ceară drept răscumpărare o sumă mare de bani. Bani! Sîngele, mîntuirea mi le-aș da pentru ea! Bietul meu cîine! – exclamă privindu-l din nou, și o ia la fugă ca un disperat, urmînd direcția pașilor.

Și alergă, alergă fără a se opri o clipă după acele urme, un ceas, două, trei.

– Ați văzut cumva – întreba pe toată lumea – un om călare, cu o femeie pe crupa calului?

– Da – îi răspundeau.

– Încotro au luat-o?

– Într-acolo.

Iar Andrés căpăta forțe noi și continua să alerge.

Noaptea începea să se lase. La aceeași întrebare găsea mereu același răspuns. Și alerga, alerga, pînă ce, în cele din urmă, întrezări un sat, iar la intrare, lîngă o cruce care marca locul în care drumul se despărțea în două, văzu un grup de oameni, vlăjgani și bătrîni, copii care priveau un lucru pe care el nu-l putea desluși.

Sosește, pune aceeași întrebare dintotdeauna, iar unul dintre cei din grup îi spune:

– Da, am văzut perechea asta, Uită-te, ca dovadă, calul care îi ducea, care a căzut aici plesnind de atîta alergat.

Andrés își îndreaptă privirea încotro i se arăta și își vede, într-adevăr, calul, iubitul său cal, pe care cîțiva bărbați se pregăteau să-l jupoaie, spre a se folosi de pielea lui. Abia izbuti să facă față emoției, dar, revenindu-și de îndată, gîndul la soție îl asaltă din nou.

– Și spuneți-mi – exclamă precipitat – cum de n-ați sărit în ajutorul acelei femei nenorocite?

– Ba cum să nu-i sărim – spuse altul din ceată. Eu mi-s cel care le-am vîndut alt cal, ca să-și urmeze drumul cu toată graba de care, pe cît se pare, au nevoie.

– Dar – îl întrerupse Andrés – femeia aceea e răpită. Acel bărbat e un bandit care, nesocotindu-i lacrimile și tînguierile, o tîrăște cine știe încotro.

Mojicii răutăcioși schimbă o privire, zîmbindu-și cu compasiune.

– Ei, ei, domnișorule! Ce ne mai povestești și dumneata? – urmă cu ironie interlocutorul său. Răpită! Păi tocmai ea spunea cu mai multă înverșunare: «Repede, repede! Să fugim din locurile astea! N-am să am liniște pînă cînd nu-mi vor pieri din fața ochilor odată pentru totdeauna!»

Andrés înțelese totul. Un nor de sînge îi trecu prin fața ochilor, din care nu se ivi nici măcar o lacrimă, și căzu la pămînt prăbușindu-se asemenea unui cadavru.

Era nebun. Iar, după cîteva zile, era mort.

I se făcu autopsia. Nu îi fu găsită nici o leziune organică. Ah! De s-ar putea face disecția sufletului, cîte morți asemănătoare cu aceasta nu s-ar explica!

*

– Și, într-adevăr, de asta a murit? – exclamă tînărul, care continua să se joace cu zorzoanele de la ceas, cînd îmi terminai istorisirea.

Eu îl privii parcă spunînd: «Dumitale ți se pare puțin lucru?» El urmă cu un anume aer de profunzime:

– E ciudat! Eu știu ce înseamnă să suferi. Cînd, în ultimele curse, Herminia mea s-a împiedicat, l-a omorît pe jocheu și și-a rupt un picior, nenorocirea acelui animal mi-a stîrnit o neplăcere cumplită. Însă, sincer vorbind, nu chiar atîta... nu chiar atîta.

Continuam să-l privesc cu uimire cînd îmi atinse auzul un glas armonios și ușor voalat, glasul fetei cu ochi albaștri:

– Într-adevăr, e ciudat. Eu îl iubesc mult pe Medoro al meu – spuse ea, dîndu-i o sărutare pe bot sfrijitului și puchinosului cățeluș de lux, care mîrîi surd – dar dacă mi-ar muri sau dacă mi-ar fi ucis, nu cred că aș înnebuni sau că aș putea păți altele de felul ăsta.

Uimirea mea era vecină cu stupefarea. Acei oameni nu mă înțeleseseră, ori nu voiau să mă înțeleagă.

În cele din urmă, mă adresai domnului care bea ceai și care, pe potriva anilor săi, trebuia să fie ceva mai rezonabil.

– Iar domnia voastră ce părere are? – îl întrebai.

– Vă voi spune – îmi răspunse el. Eu sînt căsătorit, mi-am iubit nevasta, și încă o prețuiesc, mi se pare. Între noi a avut loc o mică sfadă familială care, prin notorietatea ei, pretindea un soi de reparație din partea mea. A survenit un duel, am avut norocul să-mi rănesc adversarul, un băiat excelent, plăcut la vorbă și glumeț ca nimeni altul, cu care obișnuiesc încă să beau o cafea în unele seri, la Iberia. De atunci, am întrerupt viața în comun cu soția și m-am dedicat călătoriilor. Cînd sînt la Madrid locuiesc cu ea, însă ca doi prieteni, și toate acestea fără să mă silesc, fără mari emoții

și fără suferințe extraordinare. După această ușoară schiță a caracterului meu și a vieții mele, ce altceva îi pot spune domniei voastre despre aceste explozii fenomenale ale sentimentelor decât că totul mi se pare ciudat, foarte ciudat!

Cînd interlocutorul meu termină de vorbit, fata blondă și tînărul care o curta răsfoiau împreună un album de caricaturi ale lui Gavarni². După cîteva momente, el însuși sorbea, cu o satisfacție plină de încîntare, cea de-a treia ceașcă de ceai.

Cînd mă gîndii că, ascultînd deznodămîntul istorisirii mele, toți spusese: «E ciudat!», exclamai în sinea mea: «E firesc!».

² Pablo Gavarni (1801-1886), caricaturist francez, care s-a bucurat, în epocă, de succesul datorat lucrărilor sale ce ilustrau unele teme sociale, mai cu seamă legate de universul feminin.